

Unitárius Jövendő

Egyháztársadalmi, hitéleti és missziói célokat szolgáló lap.

Felelős szerkesztő: KOVÁCS LAJOS brassói lelkész-esperes.

Megjelenik minden hónapban. Előfizetési ára Romániában évi 100 lej. Magyarországon évi 5 Pengő. Más országokban ennek megfelelő összeg.

Csendes óra.

Reformáció, protestantizmus.

A reformációt az egyház mély hanyatlása és elerkölcstelenedése hozta létre. A sebek orvoslására az egyház szétszakadása nem volt okvetlenül szükséges. A visszaéléseket részben maga a római egyház is megszüntette, de csak a már bekövetkezett és még tovább is fenyegető szakadással szemben. A reformátorok nem gondoltak a szakadásra, legkevésbé Luther, aki erősen ragaszkodott az ősegyházhoz. Amikor azonban látta, hogy a visszaéléseket, melyeknek megszüntetését követelte, a fennálló egyházi hatalom védelmezi, midőn Rómából egyházi átokkal feleltek arra, amit ő meggyőződése szerint tett, akkor úgy vélte, hogy a római Antikrisztusnak és fertelmeinek megtagadása nem az igazi egyháztól való elszakadás. Mondhatta volna azt is, hogy az ő követői alkotják az igaz katolikus egyházat, a pápisták az eretnekek s akkor a szakadás csak olyan lett volna, mint a római és görög egyház között. De hogy a tényleges szakadás mégis bekövetkezett, arra nézve egyéb okok mellett különösen az volt elhatározó, hogy Luthernek és követőinek a lelkében, habár csak félig tudatosan is, a kereszténységnek egy új alakja tünt fel, melynek képviselői és harcosai ők lettek.

A reformátorok a fennálló egyház mérhetetlen hatalmával és századok által szentesített jogaival szemben az eszme örök jogaira hivatkoztak s azt mondták, hogy nem mi vagyunk az igaz egyház, de nem is ti, hanem az Istenországa, mely az egész emberiséget magában kell foglalja, egy eszme, mely a világtörténelem előtt lebeg, de csak lassanként és többféle alakban valósul meg.

A reformátorok a kereszténységet megszabadították a homályból, melybe századok folyamán burkolták s az eszméhez közelebb juttatták. Így állott elő a protestantizmus, melynek alapja a speieri birodalmi gyűlésen ama merész protestáció lett, mely szerint a lelkiismeret dolgában többség nem határozhat és az igazság győzedelmes haladásának emberi szó gátat nem vethet.

Lásd Hase K.: Protestáns Polemika I. 3-4 lap.

Vallás és bolsevizmus.

Az unitárius ember a konfirmáció alkalmával megtanulja, hogy „a vallás Istennek megismerése és tisztelése.” De megtanulja azt is, hogy a vallásnak az ember életére milyen mélyreható, életbevágó célja van, amely nem egyéb, mint az, „hogy az Isten megismerése által az ember a lelkét mivelje, érzéseit nemesítse s mind a jelen, mint a jövő életre nézve megnyugtasson és boldogítson.” Egészen természetes az a következtetés és meghatározás, hogy „a vallás célja nyilván mutatja, hogy az embernek arra elkerülhetetlen szüksége van; de ezt mutatja az is, hogy nem volt soha nép, amelynek vallása ne lett volna.”

Sok kiváló elme és felvilágosult gondolkozású ember adott kifejezést azon meggyőződésének, hogy a vallás veleszületik az emberrel s így azt az embertől elválasztani nem lehet. „Az Istenről való tudat lényunktől ép oly kevéssé választható el, mint a világtudat és öntudat” — mondja a lelki életnek egy mély gondolkozású vizsgálója.

A fenti meghatározásokat itt-ott némileg és futólag megzavarni látszott azoknak nem kellő ítélőképességre alapított, felületes és ferde gondolkozása, akik az elmúlt világháború befejezése után orosz fogságból bolsevista eszmékkel tértek haza. Minden újszerű dolognak akadnak ideig-óráig követői. Így az Isten, a vallás, az egyház, a templom, a hitélet stb. ellen irányuló és világfelforgató, bolsevista törekvéseknek is akadtak szószólói. Az egyház- és vallásellenes gondolkozás azonban nem sokáig tartott. A lelki életre nem lehet tartósan erőszakot gyakorolni. Amin a józan gondolkozás az emberben felülkerekedik, a téves felfogást önként és haladéktalanul lerázza magáról s a lelki élettel össze nem egyeztethető törekvésekből visszatér a természetes hitvilághoz. Így volt a múlt világháború után is. A bolsevista gondolkozás erőszakolt törekvése és értelmetlensége csak az üres szívű emberek között talált követőkre, s ott is szorványosan. A helyes gondolkozású és már születésénél fogva mivelő nép, határo-

zottan elutasította magától a nem neki való lelki életet. Sőt az orosz fogságból visszatértek között is a könnyen megvesztegethető és elbódított lelkeknél sokkal többen voltak azok, akik vallásos hitben meg erősödve és életfelfogásban nemesebb célkitűzésekkel érkeztek haza s az egyházi életbe nagyobb hitbuzgósággal, komolyabb elhatározással és lelkesebb áldozatkészséggel kapcsolódtak bele, mint tették azelőtt. A bolsevista rendszer csak Oroszországban tudta két évtizeden át nyilvánosan elnyomni az egyházi és vallásos életet, pedig az ember lelki életével összhangban nem levő törekvéseivel az egész világot be akarta hálózni. S ott is csak úgy tehetett, hogy politikai hatalmával a templomokat bezáratta, átalakította vagy éppen leromboltatta, az egyházi vagyont elkobozta, a papokat üldözőbe vette vagy legyilkoltatta, a nép lelkéből az istentudatot és istenfélelmet erőszakosan kiirtani próbálta, a gyermekeket a szülői kezek közül kiragadta és vallás nélkül nevelte s így tovább, vagyis megfosztotta az embert legfőbb kincsétől: a hittől és vallástól, üresen hagyva a lelket, amely azelőtt életnehézségei, veszteségei, csüggedései között a hitből és vallásos gondolkodásból annyiszor merített erőt, vigasztalást, életbizalmat, megújuló reménységet és emberies érzést.

Azoknak elbeszéléséből és leírásából, akik orosz fogságból összetört testtel és lélekkel tértek haza, vagy időközben Szovjet-Oroszországban megfordultak és az ottani viszonyokról tapasztalatokat szereztek, eléggé ismerjük, hogy az államszervezet hivatalos közegei milyen erőszakos és lelketlen módon igyekeztek a népet elfordítani Istentől, egyháztól, templomtól, vallástól, hitbéli gondolkodástól és mindattól, ami ezekkel kapcsolatban van s a lelket szükségszerűleg táplálja. A vallásosságot azonban sem hatalmi parancsszóval, sem semmiféle más eszközzel a lelkekből kiirtani nem lehet, mert az veleszületik az emberrel s a lelki élet lényeges részét képezi. Azt megfélemlítéssel el lehet érni, hogy valaki nyilvánosan Istennek a nevét ki ne ejtse; a templomokat be lehet zárni, a rendeltetésétől eltérő célra át lehet alakítani és használatba venni; a rendszer kedvéért lehet hangosan hirdetni, hogy hitre és vallásra nincs szükség; kiméletlenséggel és kegyetlenséggel üldözőbe lehet venni és kizni azokat, akik a legnemesebb indulatokat hordozzák magukban s drága kincs gyanánt osztogatják másoknak s még sok mindent meg lehet tenni. — de azt nem lehet megtiltani, hogy az ember Istenre gondoljon, szíve bezárt ajtója mögött imádkozzék hozzá, csalódásaiban és lesújtottságában segítségét kérje s így szerezzen magának lelki erőt, szenvedéseiben vigasztalást, az élet bizonytalanságai között biztató reményt, nyugtalanságaiban nyugalmat és békességet. A vallásosságnak elnyomott érzései hangtalanul is élnek. kifejezésre jutnak és erőre kapnak, amint az alkalmas idő elkövetkezik. Minél nagyobb volt az elnyomtatás és kegyetlenebb az erőszak alkalmazása, annál erőteljesebb szokott lenni

a felszabadulás és feltartóztathatatlana lelki élet természetes világához való visszatérés. A felszabadult lelkek tömegesebben keresik fel a templomot, vesznek részt az egyházi életben s hoznak áldozatot az egyházért és hitért. A szülők szeretetük nagyobb melegségével igyekeznek a karjaik közül erőszakosan kiragadott gyermekeiket a családi körbe, igazi helyükre visszahozni, valláserkölcsei nevelésben részvenni s bennök az emberi természettel velejáró érzelmeket fejleszteni.

Mutatja ezt a szovjet-oroszországi példa, ahol a felszabadító hadjárat nyomán a nép lelkében felébredt legelső vágy a templomok megnyitása és azok buzgó látogatása. Most már a szovjet is, hogy mentse ami még menthető, hangosan hirdeti, hogy Oroszországban teljes vallásszabadság van, ami a két évtizedet meghaladó idő alatt folytatott egyházpolitikának feladását jelenti.

Meg vagyunk győződve, hogy az egyház megsemmisítésére irányuló erőszakos és a lelki élettel nem számoló politika, a templomok bezárása és megszenteltségtelenítése, a vallásosság és hitvilág megszüntetését célzó minden hatalmi intézkedés lényegében használt a vallásosságnak. Ezután bizonyára még azokban is felébred a vallásosság netán alvó érzése, akik azelőtt nem sokat törődtek vele. Még azok is áldozatot fognak hozni az egyházért és hitért, akik korábban könnyen tértek napirendre feletie. A szovjet-orosz harcmezőkön a tengelyhatalmak minden idők háboruját felülmuló önfeláldozó küzdelme a bolsevista rendszer megváltoztatása mellett a vallás uralmának helyreállítására, az egyházi és hitélet akadálytalan folytatásának a biztosítására is irányul. A jelek azt mutatják, hogy a küzdelem nem hiába való.

Amint előbb is hivatkoztunk rá, a vallás az ember lelki és szellemi életével szoros kapcsolatban van. Egy kiváló ember szerint „a szó valódi értelmében hitetlen ember nincs”. Vitán felül áll tehát, hogy az embernek a vallásra elkerülhetetlen szüksége van, attól semmi eszközzel megfosztani nem lehet, mert az emberi élethez a vallás révén a lelki táplálkozás éppen úgy hozzátartozik, mint a mindennapi kenyér. A jelen és a jövő bizonytalanságaival szemben minden ember számára biztató erőt foglal az magában.

Aminek olyan mélyreható és életet formáló a célja, olyan fölemelő és áldott a hatása, azt emberi erővel megsemmisíteni nem lehet. A vallás isteni ajándék. Mulandó hatalmával hiába támad ellene a felfuvalkodott ember. Előbb-utóbb be kell látnia, hogy törekvéseiben tévedett. Az élet minden tévedést helyreigazít s az emberi természettel ellentétben álló minden erőszakos törekvéssel szemben igazságot szolgáltat. Hisszük, hogy a mai, minden idők vérontásainál hatalmasabb és borzalmasabb világháború az istentelen bolsevizmusnak egyszer s mindenkorra való letörésével a vallás szabad gyakorlását ott is

biztosítja, ahol azt nagy eltévelyedéssel teljesen megszüntetni, az emberiség életéből kitörölni hitték. De hisszük azt is, hogy az orosz nép életébe visszatérő szabad vallásos gyakorlattal a hit dolgában még mindig sötétségben űő nép rendre meglátja a nagyobb

világosságot s annak fénye mellett a vallásos felvilágosodás és tisztult hitbeli gondolkodás is utat tör magának.

KOVÁCS LAJOS.

Püspökválasztások és egyházi helyzet az utolsó 100 esztendő alatt.

Ezelőtt száz esztendővel Aranyosrákosi Székely Sándor volt az unitárius püspök. Az egyház bölcs kormányzása mellett költői és írói működésével az egyház keretein túl is nagy tekintélyre tett szert. A templomi énekeskönyvet püspöksége alatt újból kiadták, melybe ő 60-nál több énekszöveget írt. „A Székelyek Erdélyben“ című eposzával, melyet bécsi tanulása idején 1822-ben írt, általános feltűnést keltett s az irodalomtörténet megállapítása szerint e hősköltemény hatása alatt írta Vörösmarty Mihály örökéletű epikai költeményeit s hasonló hatást gyakorolt Czuczor Gergelyre is. 1852-ben váratlanul hunyt el 55 éves korában. A Felsőfehér Körben püspöki vizsgálatot tartott, ahol rosszul lett és hazautazás közben Marosszentkirályban meghalt. Halálával az egyház vezető nélkül maradt, mert a főgondnoki állás is Daniel Eleknek 1848-ban bekövetkezett halálával üres volt. Az akkori politikai viszonyok miatt egészen 1861-ig püspökválasztó zsinat tartását nem engedélyezték s így a püspöki állást 9 évig nem lehetett betölteni. Ez idő alatt egyházi részcél Székely Mózes főjegyző s világi részcél Kaáli Nagy Elek főgondnok és Mikó Lőrinc nagyhirű tanár és egyházjogász vezették az egyházat.

A kormány csak 1861-ben adott engedélyt püspökválasztó zsinat tartására, amidőn Székely Mózes főjegyzővel szemben Kriza János kolozsvári lelkészt választották püspökké, aki vonzó és lebilincselő egyéniségével, lelkészi működésével, költői hírnevével, székely népdalok és népmesék gyűjtésével s más irodalmi tevékenységével páratlan népszerűségnek örvendett. A püspökválasztás után nemsokára Székely Mózes a főjegyzőségről lemondott.

Kriza Jánosnak 1875-ben bekövetkezett halálával püspökválasztásra került a sor, melyet 1876-ban az árkosi zsinaton ejtettek meg. Ferencz József kolozsvári lelkész és Papp Mózes főjegyző körül alakult ki hatalmas két párt, melynek esélyei annyira egyformák voltak, hogy előre senki nem tudta megmondani a választás kimenetelét. Ferencz József hívei azok közül kerültek ki, akik a szelidlelkű, nagyhirű és páratlan népszerűségnek örvendő Kriza János után az unitárius püspöki székben az országos híres szónokot és kiváló egyházi írókat óhajtották látni, akiről hitték, hogy kifelé is elődjéhez hasonló tekintéllyel fogja képviselni az egyházat. Papp Mózes körül azok csoportosultak, akik az új püspökbe nem annyira a ragyogó szónokot és külső tekintélyt keresték, hanem akitől a két évtizedre terjedő osztrák

elnyomatás alól alig pár év előtt történt felszabadulás után még mindig az egyház belső megerősítését várták s ezért a nagy gyakorlati érzékkel bíró Papp Mózes akarták az egyház élére állítani. Kiváló ember volt mindkettő. Kikben a bár ellentétes, de nagy egyéni tulajdonságokat sok tekintetben a nehéz idők fejlesztették ki. A püspökválasztásra a mindkét részről erős párt erejének és ügyességének teljes felhasználásával készült. A győzelem érdekében mindkét párt nagy erőfeszítéseket tett. Fennmaradt hírek szerint a harc szokatlan erővel folyt, de parlamentáris maradt, nem fajult el. Mindkét jelöltben az értéket ismerték, azt tiszteletben tartották s ez a küzdelmet megneemesítette. Amint tudjuk, a küzdelemből — melyet a más felekezetűek is tgen nagy érdeklődéssel kísérték, — néhány szótöbbséggel Ferencz József került ki győztesen. Az akkori idők szemével nézve, aránylag ifjan, 42 éves korában foglalta a főpásztori széket és viselte 52 esztendőt, ez ideig a leghosszabb időn át a püspöki palástot. Szellemi erejével és tiszta ítélőképességével mindvégig a haladás és felvilágosodás őszinte és bátor szószólója volt. Gyakorlati tekintetben a meggondolt, de éleslátású emberek közé tartozott. Kormányzása alatt és irányítása mellett egyházunk szellemileg és anyagilag olyan fejlődést mutatott, amilyenre senki még gondolni sem mert. Ő maga nemcsak az egyházban, hanem a felekezetközi életben és a társadalomban is olyan tekintélyt élvezett, amilyen nem sok embernek jut osztályrészül. — Papp Mózes a választás után nemsokára az egyházi élettől visszavonult, a 17 esztendeig nagy megbecsüléssel viselt főjegyzői állásról lemondott. Ez időtől kezdve nyugdíjbavonulásáig csak tanári hivatásának élt. Ő volt az unitárius egyházban az első nyugdíjat élvező tanár, kinek nevét és egyéniségét kortársai részéről igen-igen nagy tisztelet övezte s akivel szemben győztes ellenfele is az egykori jóbarát érzelmeit táplálni soha meg nem szűnt, emléke pedig úgy él az utókor lelkében, mint a hozzáférhetetlenül becsületes emberé.

Ferencz József 1928-ban fejezte be 93 esztendőre terjedő, nagy időket és nagy változásokat látott, gazdag és áldásos életét. Utódjának, Dr. Boros Györgynek a választása még abban az esztendőben, alig 3 hónap múlva megtörtént. Ez a választás nagy viharzást nem keltett. Ellenfele Dr. Kiss Elek theol. tanár volt, akiről tudta mindenki, hogy alig van számottevő pártja. Dr. Boros Györgyöt csaknem 50 esztendőre terjedő egyházi múltja, egyháztársadalmi

fáradhatatlan munkássága és közéleti szereplése, szerkesztői és irodalmi tevékenysége, a Dávid Ferenc Egylet, Lelkészkör és Nőszövetség létrehozásáért folytatott küzdelme és lelkes odaadása, az ifjuságért való rajongása és társadalmi tekintélye, itthoni és külföldi egyházi összeköttetései egyaránt ajánlták a püspöki székre. Még egyházpolitikai ellenfelei is melléje álltak, mert a hosszú és kitartó egyházi munkát méltányolni és megbecsülni akarták. De az egyház érdeke is azt kívánta, hogy lehetőleg egyhangu legyen a választás. Többsége biztosítva volt. Ellenfelével a püspökválasztó zsinat vezetői magán uton igyekeztek megértetni a helyzetet s reábirni, hogy hivatásukat szerelje le, ami nagynehezen az utolsó pillanatokban meg is történt.

Dr. Boros György magas korban, de bokros érdemekkel, testi és szellemi frissességben foglalta el a püspöki széket. Ellenfelének a főjegyzői állásra kilátásai voltak s kezdetben mutatott magatartásából arra lehetett következtetni, hogy az új püspöknek jóakaratu munkatársa lesz. A főjegyzői tisztet azonban a sors különös játéka miatt nem nyerte el s rövid idő alatt minden megváltozott. Jóhiszeműségükben csalódtak az emberek. Dr. Kiss Eleknek a nevével nemsokára nem várt röpirat jelent meg, amely nyilvánosan súlyos támadást foglalt magában a püspök ellen s a főgondnokot se kimélte. Amikor a főtanácsi gyűlésben a röpirat szerzőjét tettéért felháborodva nyíltan kérdőre vonták, teljesen magára maradt. Fegyelmi következték, amelyek éveken át nyugtalanították a kedélyeket. A röpirat szerzője az arra hivatott fórum előtt nem tudta bizonyítani vádjait. Meggondolatlan és az egyházra semmi jót nem hozó lépése miatt őszinte, igaz barátai, akik amíg önzetlenségében hittek, mellette állottak, rendre elpártoltak tőle. Amint a „csak azért is” érvényesülni akaró emberrel történni szokott, sorsába nem tudott belenyugodni. — Közben egyebek is zavarták az egyházi életet. Megindult a hátsó munkák, a mesterséges izgatás. Alaptalan híresztelések, kis hibáknak szándékos nagyítása, vádak emelése nyilvános kritika nélkül, az egyházi életben addig ismeretlen és jogtalan követelés támasztása, egyoldalú pártszervezés stb. stb., melyekkel a püspöknek kellett szembenézni s amelyekhez hasonló

az unitárius egyház története nem ismer. Nyugtalanlását költözött az egyházi életbe, amit nyugodt természetű embereknek a bölcsesége és egyházszeretete nem tudott lecsillapítani.

A püspök erős lélekkel, határtalan türelemmel állott a mesterségesen szított küzdelemnek a sodrában. Az erőszakos fellépésekkel szemben hosszabb időn át a püspöki tekintély méltóságával s a megbocsátás hajlandóságával igyekezett jó utra téríteni a zavarosban halászókat. Nem sikerült. Végre is amikor látta, hogy sem az állás tekintélye, sem személyének tiszteletben tartása nincs biztosítva, hogy a további kellemetlenségeket megakadályozza, a küzdelemben is kifáradva, eleinte szabadságot kért, majd kényszer hatása alatt nyugalomba ment. Ő volt eddig az egyetlen nyugalmazott unitárius püspök. A nyugalomra szánt időt nagyszabású irodalmi munkásságra, egyházi visszaemlékezéseinek írásbelfoglalására használta fel. Hatvan esztendőre terjedő sokoldalú munkássága s ebből 10 esztendő püspöki működése felett a történelem van hivatva elfogulatlan ítéletet mondani.

Dr. Boros György nyugdíjba vonulásával egyidejűleg választotta meg a Főtanács dr. Varga Bélát püspöknek 1938. január 16. án. A főjegyzői állásból csaknem egyhangulag hívta el az egyház a főpásztori székbe. Filozófiai képzettsége, tudományos munkássága s annak őszinte megbecsülése itthon és a külföldön, komoly gondolkozása, önzetlenségről ismeri: egyénisége, tiszta ítéletképessége minden oldalról bizalmat előlegeztek neki, amit későbbben is kiérdemelt. De zavaros belső állapotok között indult és folytatódott főpásztori működése. Hiába volt meg az általános bizalom, az állandó berendezkedésre törekvő egyoldalú pártszervezkedés és erőszakos párturalom sokakat elriasztott az egyházi életben való részvételtől és visszavonulásra kényszerített. Az erőszak uralomra jutása s törvénytelen lépésektől is vissza nem riadó pillanatnyi többség magatartása különösen a tudásban, szakismeretekben és tapasztalatokban gazdag világi embereket kedvetlenítette el. Súlyos egyének és felelősséget érző közelebbi önzetlen munkatársak eleitől kezdve hiányoztak az egyház jobb jövőjéért munkába induló püspök oldala mellől. Őzö céloktól vezetett emberek is voltak környezetében, akiknek egyéni érdekeiknél és befolyásuk biztosításánál nem volt szentebb semmi. Többnyire mondva-csinált szakemberek vezették az egyház gazdasági és egyéb ügyeit, akik tudatlanságukat és egymásra halmozott tévedéseiket, mulasztásaikat, megbizhatatlanságukat — tisztelet a kivételeknek — a mult reáfogott és nagyított hibáival igyekeztek takargatni. A püspök tisztán látta a helyzetet. Korán felismerte a háttérben működő s részben ellene is irányuló törekvéseket. Az egyiknél azt tapasztalta, hogy korábban hangoztatott elveit pillanatnyi érdekei szerint forgatja és cselekedeteit megtagadja, a másoknak a szavaiban nem tudott hinni. A baj, a

Általános Hitelbank R. T.
Brasov

fiókok:

TIMIȘOARA
ORADEA

gazdasági kár egyre szaporodott, az erkölcsi élet tisztátalansága védelmezőkre talált, az egyház erejét meghaladó vállalkozásba kezdés komoly aggodalmakat okozott, az erkölcsi és anyagi felelősségnek a tudata meggyengült, az egyházi helyzet rosszabbá vált, mint volt akkor, amikor annak javítása érdekében kiméltelen harcot indítottak, kellőleg nem képzett és érdemeket nem szerzett emberek csak azért kerültek fontos állásokba, mert a felelőtlenül dolgozó párthoz tartoztak stb., stb. És nem volt, aki a terhet elsősorban hordozó püspök mellé álljon és önzetlen törekvéseiben segítséget nyújtson. Az egyházi főjegyző, akinek elsietett és törvénytelen választása volt főképpen oka az egyházban bekövetkezett meghasonlásnak és romlásnak, a helyzet javítása helyett más uton járt, a saját önző érdekeit és a számára hizelgő jövőt szolgálta, erőszakra épített és következetesen gyakorolt hibás felfogásával némi elbizakodottságban élte ki magát, figyelmen kívül hagyva a rendesen beválni szokott példabeszéd igazságát, hogy „a kerék forog”. A püspök idegeit már korábban megviselték az izgalmak s ez az állapot nem szolgált javára. Nem csoda, ha — felhasználva a kedvező alkalmat — csaknem 3 esztendő után szívesen vált meg a diszes püspöki állástól és a nehéz gondoktól s izgalmaktól mentes egyetemi katedrát fogadott el, ahol mint egyetemi magántanár már régebben a tudomány megbecsült munkása volt.

A megüresedett püspöki állás újabb nagy próba elé állította az egyházat. Egyik oldalon az egyházat érdektelenül szerető hivek nagy tömege kezdettől fogva Józán Miklós püspöki vikáriusra gondolt, a másik oldalon egy kisebb rész jóhiszeműség vagy lekötöttség alapján dr. Kiss Elek teol. tanár és egyházi főjegyző jelöltsége mellett foglalt állást. A főtanácsi tagok tulnyomó száma nem felelt meg, hogy dr. Kiss Elek pár év előtt a főjegyzői székbe is törvénytelenül jutott, holott a törvényes eljárás is biztosíthatta volna számára a többséget s még sokaknak fülébe csengett az az egyházi gyűlésben egészen ismeretlen és éppen papokat nevelő ember ajkáról megdöbbenően hangzó, fölvetett fejjel és kipirult arccal nyilvánosan hangoztatott kijelentés, hogy a bosszuállás pillanatára 7—8 év óta várt. Bár előre lehetett látni a biztos eredményt, mégis amikor a választás estéjén a rádió országhatárokon túl is hírül adta, hogy a Zsinati Főtanács Józán Miklóst választotta püspöknek, az egyház jövőjét féltő unitáriusok lényét nagy megnyugvás érzete töltötte el. Ha a távolbalátás annyira tökéletesítve volna, hogy gyakorlatilag is hasznát lehetne venni, az öröm sugárzó erejét bizonyára azoknak az arcán is látni lehetett volna, akik a választás jogát nem gyakorolhatták vagy nem voltak választók. Tudta mindenki, hogy Józán Miklós nem akart püspök lenni. Hosszu időn át még a jelöltség elfogadásától is huzódzott. Nevét az unitárius közvélemény önkéntes megnyilatkozása tűzte zászlójára s neki

engedni kellett. Meg kellett hozni az áldozatot az egyházért, az unitárius gondolatért, az egyház tekintélyének és erkölcsi súlyának a biztosításáért. Nem neki volt szüksége a bizonyára számára is nem könnyű feladatot jelentő püspöki állásra, hanem az egyháznak volt szüksége az ő kipróbált önzetlenségére, megbecsült egyéniségére, szerénységében is kivételes reprezentáló erejére, amely tiszteletet parancsol a legmagasabb helyen és nemesen büszke önértetet ébreszt a legegyszerűbb egyháztagnak szívében.

Az eredmény kihirdetésével és elterjedésével fellelegzettek az emberek. Az arcokról az aggodalom eltűnt. Megerősödött a hit, hogy kedvező rendszerváltozás következik, megszűnik az erőszak uralma, a törvényeken való átgázolás veszedelme, érdemes emberek foglalják el az egyházi fontos állásokat, helyreáll a jogrend, a törvény uralma, normális élet kezdődik az egyházban. A bizalom visszatér a szívekbe, megindul a palotáknál is többet érő szerény áldozatokban gazdag építő munka, amely nagy megőrzéskódításokat is elbíró biztos alap volt mindig az unitárius egyház életében s az kell maradjon a jövőben is. Még jobban kifejlődik az a tudat, hogy erkölcsi közösségek életében nem szabad a jövőt sem szellemi tekintetben, sem gazdasági vonatkozásban bizonytalan reményekre és felelőtlen bátorságra építeni. Az egyház csak reális alapon biztosíthatja szükséges fejlődését.

Dr. Kiss Elek már másodszor volt püspökjelölt. Nem kell részletesebben reámutatni, hogy az unitárius közvélemény mennyiben nyilatkozott meg mellette. Azt azonban alig lehet szó nélkül hagyni, hogy egyéni története, erőszakos természete, a másokon való keresztülgázolás hangoztatása, következtelen magatartása, bizalmatlanságot kitermelő cselekedetei sok szívben keltettek szerencsére hamar múló aggodalmat az egyház jövőjére vonatkozólag. Ebben rejlik főoka a más oldalon való szervezkedésnek, melynek győzelme nem maradhatott el, amint nem maradt volna el korábban se. Heves volt a harc, amely a legjobb erőket állította munkába. De az ellentétes felfogások dacára is komolyság, meggyőződés, az egyház jólfelfogott érdeke szokta vezetni az önzetlenség harcolókat. Sajnos, a kicsinyes gondolkodásra mutató nyílt levél, fenyegetések és egyéb lépések arra engednek következtetni, hogy ez alkalommal a választás előkészítésében és lefolyásában a nemes küzdelem helyett az unitárius szellemhez nem méltó eszközök is szerepeltek.

Erős a bizalmunk, hogy az új vezetőség irányítása mellett a bizalmat keltő egyházi élet visszatér rendes medrébe. Az építő kritika elfoglalja a szükséges és kívánatos helyét s az egyházszeretetből és hitbuzgóságból fakadó szó meghallgatásra talál.

Lehet, hogy az utolsó száz esztendő püspökválasztó küzdelmeibe máskor is vegyültek olyan külső mozzanatok és belső rugók, amelyek elmaradhattak

volna. De egymást bántó érzelmek és hangok nem tartották fenn és nem táplálták szükségtelenül az ellentétet. A felzaklatott szenvedélyek lecsillapodtak s akik veszteseknek érezték magukat, többnyire az utból félreállottak és zavart nem csináltak. Hinni szeretnők, hogy ez így lesz most is. Hinni szeretnők, hogy különösen az utóbbi idők belső vívódásai a tisztábbánlátás erősödésére és a helyes emberismeret fokozására szolgáltak s az egyház erejét felette nagy mértékben nem sorvasztották el. Hinni akarjuk hogy az egyház kettészakadása a lelki kapcsokat nem törte össze, a hagyományos unitárius összetartás az egész unitárius egyház területén ismét utban van és éreztetni fogja áldásos hatását.

Krónikás.

Megjegyzés Szervét Mihály könyveihez.

Léczfalvi Szacsvai Sándor a Szervét Mihály élete és halála ismertetésének a befejezése után a Szervét Mihály könyveire vonatkozólag egy megjegyzést tesz, mely a következőleg hangzik:

„A Szervét Mihály halálának egyik nagy oka „A kereszténység helyreállítása“ (Restauratio Christianismi) c. könyve volt, melyet halála előtt nem sokkal írt s melyet vele együtt megégettek. Ebből a könyvből valami uton 6 darabot a tüztől megmentettek. 1553-ban más cím alatt újból kinyomtatták, 3 betűvel jelölve: M. S. V., amely a kiadó nevét és hazáját jelentette. A könyv 8-ad rész nagyságban 734 lap. Erre a könyvre a világ összes keresztényei reátámadtak, halálos büntetés alatt összeszedték és szintén megégették. — Azt olvasom abban a könyvben, melyből a Szervét Mihály élete és halála történetét kiírtam, hogy Szentiványi Márkus Dániel erdélyi unitárius nemes ifju, aki Angliában járt és később unitárius püspök lett Erdélyben, hazájába való visszatérése közben 1660-ban ezt a könyvet kéziratban egy Praisz János nevű unitárius papnál megtalálta, akit mint unitárius papot Lengyelországból kiűztek volt. Szentiványi Márkus Dániel nem nyugodott addig, amíg harmadmagával ezt a könyvet le nem írta és Erdélybe Kolozsvárra hozta.

Az író bizonyosan megcserélte a Szervét könyveit, mert a Restauratio Christianismi c. munkája eredeti nyomtatásban megvolt a kolozsvári unitárius Collegium könyvtárában, melyet egy nagy könyvbüvár gavallér Erdélyben megkapván, idegen országban újból kinyomatott. Ezt az új nyomtatványt én is olvastam. Aki pedig az eredeti nyomtatványt akarja olvasni, megkaphatja Erdélyben Marosvásárhelyt a gróf Teleki Sámuel ur Ó Extja könyvtárában. Amit hát fennirt Szentiványi Márkus Dániel ur leíratott és Erdélybe hozott, az Szervét Mihálynak a Szentháromságról írott könyve, amely most is írásban van Kolozsvárt; én is olvastam.“

S Z E M L E.

Püspöki beiktatás.

Méltóságos és Főtisztelendő József Miklós püspök urnak a választását az államfő megerősítette. A Püspök ur október 5-én gyülekezetétől elbucszott. Hivatalos eskütétele és főpásztori állásába való ünnepélyes beiktatása az október hó 26-án kezdődő főtanácsai gyűlés keretében történik meg. A kormány képviselőjében dr. Miklós Ferenc igazságügyi államtitkár, a IX. egyházkör volt h. főgondnoka jelenik meg, akinek kezébe teszi le az új püspök az esküt. Miután személyesen nem vehetünk részt az ünnepélyen, ezen az uton küldjük meleg üdvözlőnk, legjobb kívánatainkat és együttérzésünknek a kifejezését a Püspök ur és a Főtanácson résztvevők számára.

Felekezeti iskoláink.

A felekezeti iskoláknak a fontosságát egyházi és általános szempontból különösképpen nem szükséges hangsúlyozni. Ezért csak röviden mutatunk rá felekezeti iskoláink helyzetére és működésére. A múlt iskolai évben a romániai unitárius egyházban tudomásunk szerint 12 felekezeti iskola működött, u.m.: 1. a magyarzsákodi, 2. a dicsőszentmártoni, 3. a magyarsárosi, 4. a haranglábi, 5. a küküllődombói, 6. a bethlenszentmiklósi, 7. a szentmihályi, 8. a mészkeresztői, 9. a szindi, 10. a petrozsényi, 11. a lupényi, 12. a szováti. A folyó iskolai évben a felekezeti iskolák beindításáról a következőkben számolunk be: 1. A dicsőszentmártoni iskolába 62 növendék iratkozott be, kik közül 59 unitárius; a tanítást Török János ig. tanító és Lukács Sándor lelkész végzi. 2. A magyarsárosi iskolába 89 növendék iratkozott be; a tanítást Kozma Endre ig. tanító és Székelyné Benedekffy Erzsébet tanítónő végzi. 3. A haranglábi iskolába 37 növendék iratkozott be, akik közül 14 unitárius; a tanítást Pálffy Lajos igazgató-tanító végzi. 4. A küküllődombói iskolába 134 növendék iratkozott be, kik közül unitárius 131: az iskola 3 tanerős és a tanítást Miklós János ig. tanító, Pál Tamás lelkész és Veress Benedekné tanítónő végzik. 5. A bethlenszentmiklósi iskolába beiratkozott 50 növendék (110 tankötelesből); tanító hiányában a tanítással Halmágyi Pál okl. lelkészjelölt van megbízva. 6. A petrozsényi iskolába 27 növendék iratkozott be, kik közül 21 unitárius; a tanítást Veress Béla lelkész végzi. 7. A szováti iskolába 98 növendék iratkozott be; a tanítást Benczédi Márton ig. tanító és Erdélyi István református vallásu h. tanító végzi. 8. Alsófelsőszentmihályon 87 növendék iratkozott be. A tanítást Erdő Vilma unitárius és Szénássy Mária római katolikus vallásu tanerők végzik. 9. Magyarzsákodon a felekezeti iskolába 50 növendék iratkozott be és 30 az állami iskolába jár. A felekezeti iskolában a tanítást és az egyházközségben

az énekvezéri teendőket Nagy Irénka, középiskolai diplomás tanárnő, segesvári lelkésztársunk leánya végzi, aki ebben az esztendőben is meghozta az áldozatot az egyházért és a munkát vállalta, amiért az egyházközség nagyon hálás. Azonban állandó férfi énekvezér-tanítót szeretne alkalmazni. Sajnálatos kell megemlítenünk, hogy a múlt évben szervezett lupényi felekezeti iskolában a tanítás a folyó évben a hívek és növendékek nagymérvű megapadása miatt nem kezdődhetett meg. A mészköi és szindi iskoláinkról egyelőre adataink nincsenek. Amennyiben lesznek, ezekről is tájékoztatást adunk. Megvagyunk győződve, hogy egyéb tájékoztatás híján a fentiek közlésével is szolgálatot tettünk azoknak, akik az egyházi és iskolai ügyek iránt érdeklődnek. Megnyugvással állapítjuk meg, hogy a megnevezett tanerők kettő kivételével mind unitáriusok.

Tájékoztatást várunk a gazdasági életről

A birtokkezelésről és egyéb gazdasági ügyekről azelőtt némi tájékozást szerezhettek azok, akik az E. K. Tanács gyűlésein résztvettek. A főtanácsi tagok írásbeli jelentésből is nyerhettek felvilágosítást. Jelenlegi helyzetünkben mindent az elnöki értekezlet intéz és sem az E. K. Tanács tagjainak, sem a gazdasági ügyek iránt érdeklődő híveknek nincs semmiről tudomása. Bár a múltból szomorú emlékeink vannak, meg vagyunk győződve, hogy a felelősséget hordozó személyek legjobb tudásuk szerint intézik a birtokkezelést és egyéb gazdasági ügyeket. Minthogy azonban minden egyházi vagyon az az összes unitáriusoké, mindenkinek joga van tudni, hogy a gazdasági helyzet milyen. Ezért az ideiglenes egyházi vezetőségtől legalább körirat alakjában részletes jelentést várunk, hogy az E. K. Tanács és Főtanács tagjai, de más érdeklődők is a gazdasági életről felvilágosítást nyerjenek.

Szabad vallásgyakorlat Szovjet-Oroszországban.

Mostanság sokat lehet hallani és olvasni arról, hogy Szovjetországban a szabad vallásgyakorlatot megengedték. Nem szívesen tették, de a helyzet rákényszerítette. Egyik amerikai protestáns vallásos egyesület, mintha kételkednék a dologban, kérdést intézett Sztalinhoz, hogy megfelel-e a megnyugtató hír a valóságnak s amennyiben igaz, felajánl ingyen 1000 bibliát a vallásosság gyakorlásának előmozdítására.

Közgazdasági értesítés.

A brassói Közgazdasági Bank R. T., volt Brassói Népbank, ezen az úton is értesíti t. ügyfeleit, hogy kölcsönök kihelyezését ismét megkezdette.

Eljegyzés.

Örömmel adunk hírt arról, hogy Tankó András M. Á. V. tisztviselő, Csikszereda és Benedek Rózsika, Brassó, a brassói egyházközség érdemes pénztárosának kedves leánya, jegyesek. Legyen egy szerencsés és boldog életnek elindulása ez a lépés.

A bárhol élő unitáriusokhoz.

Az unitáriusoknak az is szép jellemvonásai közé tartozik, hogy bárhol élnek, egymásnak a sorsa iránt érdeklődnek, egymással kulturális és hitbeli közösséget fenntartják, egymást erkölcsi és egyéb támogatásban részesítik. A kisebbségi sorsban e közösségérzetre és támogatásra valóban szükségünk van. Az előfizetési díj pontos rendezését is az Unitárius Jövendő fenntartásának anyagi biztosítása mellett a velünk való hitrokoni együttérzés és erkölcsi támogatás kifejezésének tekintjük. Meg vagyunk győződve, hogy a romániai egyetlen unitárius egyházi lapnak a fenntartásával fontos egyházi és hitbeli érdeket szolgálunk. Hitrokoni szeretettel kérjük olvasóinkat, hogy lapunk iránt nagybecsű érdeklődésüket megtartani s azt másokban is felkelteni sziveskedjenek, amennyiben pedig még nem tették volna, a lap fenntarthatása céljából, az alább olvasható előfizetési tájékoztató értelmében tartozásaikat mielőbb rendezni igyekezzenek. Az összeg a sepsiszentgyörgyi, baróti, székelyudvarhelyi, marosvásárhelyi, nagyváradi lelkészekhez is fizethető.

Szerkesztőség kérése.

Tekintettel arra, hogy az *Unitárius Jövendő* Romániában az egyetlen unitárius lap, tisztelettel kérjük olvasóinkat, hogy azt unitárius egyházunk tagjaival és az unitárius szellem iránt érdeklődőkkel minél szélesebb körben megismertetni s őket az előfizetők sorába léptetni sziveskedjenek.

Lelkész- és tanítótársainkat külön is kérjük, hogy azoknak figyelmét az *Unitárius Jövendőre* felhívni sziveskedjenek, akik korábban az *Unitárius Közlönyt* járatták s egyházi vonatkozású dolgokat szívesen olvasnak.

A lakás- és címváltozás sürgős bejelentését kérjük.

Bethlen Gábor a feleségéhez.

„Nagyságos Asszonyom! Egy fejedelemasszony nem él... Egy fejedelmi ember nem sir és nem sóhaj és nem gondol magára, csak egyre... a hazára.
Móricz Zs. Erdély 48. 1.

Károlyi Zsuzsánna férjéhez Bethlen Gáborhoz.

„Szeretni kell azok helyett, akik nem szeretnek... szenvedni kell azok helyett, akik a gyönyörűséget vadásszák... meghalni azok helyett, akik tombolni akarnak az életben... dicsérni Istent azok helyett, akik boszorkányok és a Sátán gyermekei... magunkat meg kell aláznunk azok helyett, akik kevélykednek, sirni azok helyett, akik kacagnak... adni azok helyett, akik Istentől is megtagadják az imádságot...
Móricz Zs. Erdély.

Előfizetési tájékoztató.

Az Unitárius Jövendő előfizetési ára egy évre 100 lej; kezdettől számítva 1941. év végéig 230 lej. Tisztelettel kérjük olvasóinkat, hogy az előfizetési díjat az esetleges hátrálékkal együtt, az alább megnevezettekhez mielőbb megküldeni sziveskedjenek:

- Romániában a szerkesztőség címére;
- Az erdélyi területen Hadházy Sándor egyházi pénztáros kezéhez, Kolozsvár, Kossuth Lajos u. 12 szám.
- A Nagyváradon túl levő területen az „Unitárius Iratmisszió” vezetője Ujváry László urhoz Budapest. V Koháry u. 4. sz.
- Kolozsvárt az előfizetési díjakat Szabó László tanárjelölt szedi be.

Bizalommal kérjük olvasóinkat, hogy kérésünket figyelembe venni s azt mielőbb teljesíteni sziveskedjenek.

ALAPITVA 1823.

Scherg Vilmos és Társai

R. T.

POSZTÓ ÉS DIVATÁRU GYÁRA

a legfinomabb és leg-tartósabb uri- és női divatszöveteket gyártja.

LERAKATOK:

Brassó, Temesvár, Kolozsvár

Biztosítások életeteket és vagyonotokat a

Franca Romana

Ált. Bizt. R. T.-nál

Ügynökségek az ország minden fontosabb városában.

Felvilágosítások a biztosítás minden ágában:

Brassó, Tehénpiac 1.

Támogassuk

és terjesszük
az „Unitárius Jövendőt“

Vásároljon az

ELEKES

könyv és
papírüzletben.

Biztosítást a legelőnyösebben

az **Első Romániai**
Temetést Biztosító

R. T.-nál (ezelőtt G. SZÁVA és A. SZÁVA)

köthet.

Brassó, Weiss Mihály-u. 35

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Braşov, Str. Dr. Babeş 1 sz.

hova a lappal kapcsolatban minden megkeresés, közlemény és pénzüsszeg küldendő.

Kérjük munkatársainkat, hogy a lapba szánt minden cikket vagy egyéb közleményt a hónap 5-éig sziveskedjenek a szerkesztőségbe juttatni.

Molt.

viször dr. Szabó Gyula
kövör. tanácselnök

Budapest
VIII. Műri út 66/b.
Magyarország

